

Ustavni sud Crne Gore, u sastavu: predsjednica Desanka Lopičić i sudije – dr Dragoljub Drašković, Miodrag Iličković, Mevlida Muratović, mr Hamdija Šarkinović, Budimir Šćepanović i Milorad Gogić, na osnovu odredaba člana 149 stav 1 tačka 3 Ustava Crne Gore, člana 48 tačka 3 i člana 76 stav 1 Zakona o Ustavnom sudu Crne Gore (“Službeni list Crne Gore”, br. 11/15), na sjednici od 31. marta 2016. godine, donio je

ODLUKU

I – Usvaja se ustavna žalba.

II – Ukida se presuda Vrhovnog suda Crne Gore, Rev.br. 145/13, od 27. februara 2014. godine i predmet vraća Vrhovnom sudu na ponovni postupak.

Obrazloženje

1. D. P., iz B., koga zastupa M. I., advokat iz Igala, podnio je blagovremenu i dozvoljenu ustavnu žalbu protiv presude navedene u izreci, zbog povrede prava iz čl. 17, 19, 32 i 58 Ustava Crne Gore, čl. 6 st. 1 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i čl.1 st.1 i 2. Protokola br.1. uz Evropsku konvenciju.

U ustavnoj žalbi, u suštini, navodi: da je osporena presuda posledica proizvoljnog tumačenja i primjene materijalnog prava u odnosu na podnosioca, da je predmet Ugovora o obezbjeđenju vraćanja duga, posl.br. Ov-I 792/2000, od 14. marta 2000. godine, zaključenog između P.B., s jedne i B.P., s druge strane, ½ idealnog dijela nepokretnosti, koja je bila predmet zajednične nedjeljive svojine podnosioca žalbe i Pavićević Bogoljuba, po osnovu zakonskog nasljeđivanja iza smrti njihovog oca; da je suprotno odredbama čl. 143 st. 1 i čl. 144 st. 1 Zakona o nasljeđivanju koji je tada bio na snazi, Vrhovni sud zauzeo stav da drugi zakonski nasljednik-prvotuženi P.B. nije mogao predmetnim ugovorom opteretiti zajedničku nepokretnost, što ima za posledicu sankciju ništavosti takvog ugovora, u smislu odredbi čl. 103 ZOO-a; da mu je na taj način povrijeđeno pravo na neometano uživanje svoje imovine; da kao dokaz nejednakog postupanja Vrhovnog suda nesumnjivo ukazuje presuda istog suda, Rev.br 37/13, od 01. februara 2013. godine u kojoj je utvrđena ništavost Ugovora, koji je protivan zakonskoj normi; kako je na zakonske nasljednike u trenutku smrti ostavioca prešla njegova zaostavština, saglasno Zakonu o nasljeđivanju to drugotužena nije mogla predmetnim ugovorom opteretiti hipotekom zajedničke nepokretnosti; da je Vrhovni sud u konkretnom slučaju potvrdio prvostepenu presudu u dijelu izreke po stavu II, potpuno zanemarujući da je sud u tom dijelu usvojio tužbeni zahtjev u odnosu na oba tužioca, iako drugi tužilac – B.R. uopšte nije bio ugovorna strana u navedenom ugovoru; da iza smrti oca tuženih nije donijeto rješenje o nasljeđivanju kojim je između zakonskih nasljednika izvršena dioba zajedničke imovine putem određivanja idealnih djelova, obzirom da je pravosnažnim rješenjem o nasljeđivanju posl.br.O.98/03, od 03. decembra 2004. godine za jedinog zakonskog nasljednika

na zaostavštini ostavioca oglašen P.D. Predloženo je da se usvoji ustavna žalba, ukine osporena presuda i predmet vrati na ponovni postupak i odlučivanje.

2. Ustavni sud je, saglasno odredbama člana 33 stav 1 i člana 34 stav 1 Zakona o Ustavnom sudu, zatražio od Vrhovnog suda Crne Gore mišljenje na navode sadržane u ustavnoj žalbi, koje u ostavljenom roku nije dato.

3. Za potrebe ustavnosudskog postupka pribavljen je spis predmeta Osnovnog suda u Herceg-Novom, P.br. 481/2010-03.

4. Ustavni sud, saglasno odredbi člana 149 stav 1 tačka 3 Ustava Crne Gore, odlučuje o ustavnoj žalbi zbog povrede ljudskih prava i sloboda zajemčenih Ustavom nakon iscrpljivanja svih djelotvornih pravnih sredstava. Prema odredbi člana 68 stav 1 Zakona o Ustavnom sudu Crne Gore ustavna žalba može se podnijeti protiv pojedinačnog akta državnog organa (...). U stavu 2 istog člana, propisano je da se ustavna žalba može podnijeti nakon iscrpljivanja djelotvornih pravnih sredstava (...).

U toku postupka pružanja ustavnosudske zaštite, povodom ispitivanja osnovanosti žalbe, u granicama istaknutog zahtjeva, Ustavni sud utvrđuje da li je podnosiocu ustavne žalbe povrijeđeno njegovo ustavom zajemčeno pravo ili sloboda.

5. Uvidom u spise predmeta, Ustavni sud je utvrdio sljedeće činjenice i okolnosti od značaja za odlučivanje o ovom ustavnosudskom predmetu:

Tužiocu u ovom sporu su B.P. i B.R., a tuženi P.B. i P.D. (podnosilac ustavne žalbe).

Ugovor o obezbjeđenju vraćanja duga Ov.I.br.792/00, od 14. marta 2000. godine, zaključili su tužilac B.P. i prvotuženi P.B. U članu 1 navedenog Ugovora stranke su saglasno utvrdile da P.B. duguje B.P. novčani iznos od 82.500,00 DM, dok se članom 2 konstatuje da P.B. nije u mogućnosti da izvrši povraćaj ovog duga, jer nema novčanih sredstava, niti bilo koje druge imovine, te da garanciju vraćanja duga predstavlja nepokretnost P.B. i to ½ idealnog dijela stare porodične kuće, o kojoj se vodi parnični postupak po tužbi P.B. protiv brata mu P.D. kod Osnovnog suda u Herceg Novom pod br.P. 130/98. Članom 3 istog Ugovora predviđeno je da će se po okončanju navedene parnice P.B. prihvatiti nasleđa u ostavinskom postupku na nepokretnosti koja je predmet ovog spora, a zatim isti odgovarajućim pravnim poslom regulisati vraćanje duga i to prenosom predmetne nepokretnosti u svojinu B.P. Ugovorom je konstatovano i da je P.B. predao u državinski posjed B.P. ½ idealnog dijela nepokretnosti, na način što mu je predao ključ od ulazne dvorišne kapije.

Predugovor o kupoprodaji Ov.br.II 67/00, od 21. juna 2000. godine, zaključili su B.P., kao kupac i P.B. kao prodavac i imao je za predmet nepokretnost, čiju predaju tužiocu tužbom traže u posjed i slobodno raspolaganje.

- Prvostepenom presudom Osnovnog suda u Herceg Novom u stavu II izreke, usvojen je tužbeni zahtjev tužilaca, pa su obavezani tuženi (P.B. i P.D.) da ½ stare porodične kuće, bliže opisane u ovom stavu izreke, isprazne od lica i stvari i predaju u posjed i slobodno raspolaganje tužiocu B.R., te da se, po pravosnažnosti presude, navedene nepokretnosti kod Uprave za nekretnine - PJ Herceg Novi upišu o obimu prava 1/1 na ime tužioca B.R., a što su tuženi dužni trpjeti i priznati. *U obrazloženju presude se, u suštini navodi da su tužioci prvotuženom P.B. isplatili iznos od 82.500,00 DM, a da prvotuženi nije ispunio svoju ugovornu obavezu, niti je vratio isplaćeni iznos, niti je spornu nepokretnost prenio u svojinu tužiocima, na šta se obavezao Ugovorom o obezbjeđenju vraćanja duga, pa je izveden zaključak da su tužioci shodno čl.20 ZOSPO stekli pravo svojine na tužbom tražene nepokretnosti, te da su tuženi dužni da istu predaju u posjed tužiocima, u smislu čl. 37 istog Zakona.*

- Drugostepeni Viši sud u Podgorici, odlučujući po žalbama stranaka, svojom presudom u stavu II i III izreke, preinačio prvostepenu presudu u dijelu izreke pod stavom II, tako što je odbio kao neosnovan postavljeni tužbeni zahtjev u tom dijelu. *U obrazloženju presude se, u suštini navodi: da prvotuženi P.B. nije mogao da raspolaže imovinom svog pok.oca u korist tužilaca, niti Ugovorom o obezbjeđenju vraćanja duga Ov.br.I. 792/00, od 14. marta 2000. godine, niti predugovorom o kupoprodaji sa kupcem B.P. Ov.br. 67/00, od 21. juna 2000. godine, za imovinu koja predstavlja ½ idealnog dijela stare porodične kuće, a sve shodno čl. 143 st. 1 u vezi čl. 144 st. 1 Zakona o nasljeđivanju; da prvotuženi u vrijeme raspolaganja po navedenim ugovorima nije bio suvlasnik, već nosilac prava zajedničke nepodijeljene svojine na nepokretnostima, koje ulaze u sastav zaostavštine iza smrti njegovog oca, jer je nasledničku izjavu dao naknadno u skladu sa zaključenim sudskim poravnanjem, što proizilazi iz rješenja o nasljeđivanju Osnovnog suda u Herceg-Novom O.br. 98/03, od 03. decembra 2004. godine; da je neosnovan i zahtjev za predaju nepokretnosti i uknjižbu prava svojine u dijelu 1/1 na B.R., jer tužioci nijesu stekli pravo svojine u skladu sa zaključenim predugovorom, niti je naknadno zaključen ugovor, pa nijesu ispunjeni uslovi iz čl. 37 st.1 i 2. ZOSPO.*

- Vrhovni sud je osporenom presudom, djelimično usvojio reviziju tužilaca i preinačio drugostepenu presudu u dijelu izreke pod stavom II i III, tako što je odbio kao neosnovane žalbe tuženih i potvrdio prvostepenu presudu u dijelu izreke pod stavom II. *U obrazloženju se, pored ostalog navodi: da osnovanost tužbenog zahtjeva proizilazi iz odredbe člana 17 Zakona o obligacionim odnosima; da su tuženi u vrijeme rasplaganja prvotuženog P.B. po navedenim ugovorima bili nosioci zajedničke nepodijeljene svojine na nepokretnostima koje ulaze u sastav zaostavštine iza smrti njihovog oca, pa je dužnost ispunjenja obaveze bila na oba tužena; da Zakon o nasljeđivanju ne zabranjuje sklapanje ugovora o prenosu naslednog dijela između naslednika i treće osobe koja nije sanaslednik, kao što je ovdje slučaj, jer je sklapanje takvih ugovora načelno moguće i dopušteno; da takav ugovor do diobe nasledstva ima obligaciono pravni karakter i da obavezuje naslednika da nakon diobe preda svoj nasledni dio saugovaraču; da nakon izvršene diobe nasledstva, ugovor o prenosu naslednog dijela mijenja svoj obligaciono pravni karakter i dobija stvarno pravni karakter.*

7. Za odlučivanje u konkretnom predmetu pravno su relevantne odredbe sledećih propisa:

Ustava Crne Gore:

Član 32

„Svako ima pravo na pravično i javno suđenje u razumnom roku pred nezavisnim, nepristrasnim i zakonom ustanovljenim sudom.“

Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda:

Član 6 stav 1

„Svako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ili o krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, obrazovanim na osnovu zakona“.

Zakon o obligacionim odnosima (»Službeni list SFRJ«, br. 29/78, 39/85, 57/89 i »Službeni list SRJ« br.31/93) koji je važio u vrijeme nastanka spornog odnosa:

Član 17

„Strane u obligacionom odnosu dužne su da izvrše svoju obavezu i odgovorne su za njeno ispunjenje. Obaveza se može ugasiti samo saglasnošću volja strana u obligacionom odnosu ili na osnovu zakona“.

Zakon o nasleđivanju („Službeni list Crne Gore“, br. 74/08):

Član 143 stav 1

„Do diobe nasljednici upravljaju i raspoložu nasljedstvom zajednički.

Član 144 stav 1

Svaki nasljednik može prije diobe, prenijeti svoj nasljedni dio, potpuno ili djelimično, samo na sanasljednika“.

Zakon o osnovama svojinskopravnih odnosa („Službeni list SFRJ“, br. 6/80, 36/90, »Službeni list SRJ“, br. 29/96), koji je važio u vrijeme nastanka spornih odnosa:

Član 20

„Pravo svojine stiče se po samom zakonu, na osnovu pravnog posla i nasleđivanjem. Pravo svojine stiče se i odlukom državnog organa, na način i pod uslovima određenim zakonom.

Član 37

Vlasnik može tužbom zahtevati od držaoca povraćaj individualno određene stvari. Vlasnik mora dokazati da na stvar čiji povraćaj traži ima pravo svojine, kao i da se stvar nalazi u faktičkoj vlasti tuženog. Pravo na podnošenje tužbe iz stava 1. ovog člana ne zastareva“.

8. Podnosilac u ustavnoj žalbi osporava presudu Vrhovnog suda u dijelu kojim je odlučeno da se usvoji tužbeni zahtjev tužilaca i obavežu tuženi (među kojima je i podnosilac ustavne žalbe) da ½ stare porodične kuće, predaju u posjed i slobodno raspolaganje tužiocu B.R., kao i da se isti, po pravosnažnosti presude, kod Uprave za nekrenine PJ Herceg Novi upiše sa obimom prava 1/1.

9. Ustavni sud, ukazuje da se pravom na pravično suđenje, jemči zaštita od arbitrarnosti u odlučivanju sudova i drugih državnih organa. Sudski postupci moraju se provesti u skladu sa ustavnim načelom vladavine prava kao najviše vrijednosti ustavnog poretka Crne Gore, pa tumačenje mjerodavnog prava u svakom konkretnom slučaju ne smije proizlaziti iz njegove arbitrarne i proizvoljne primjene, već mora uvažavati zahtjeve prava na pravično suđenje sadržane u članu 32 Ustava Crne Gore i članu 6 stav 1 Evropske konvencije.

Ustavni sud ukazuje na konzistentnu praksu Evropskog suda za ljudska prava prema kojoj zadatak tog suda nije da zamijeni domaće sudove u ocjeni dokaza provedenih pred domaćim sudovima, da utvrđuje činjenice i tumači domaće zakone. Evropski sud je usvojio jasan stav da u tom pravcu neće, u principu, intervenisati ako je postupak u cjelini bio pravičan, na način na koji to zahtijeva član 6. stav 1. Evropske konvencije, osim ako presuda domaćeg suda nije očigledno proizvoljna (Evropski sud, *Van Kück protiv Njemačke*, presuda od 12. juna 2003. godine, aplikacija broj 35968/97, st. 46-47, Izvještaji 2003-VII), dok očigledna proizvoljnost u primjeni relevantnih propisa nikada ne može voditi ka jednom pravičnom postupku.

Načelo vladavine prava i zakonitosti uključuje i pravičan i pošten postupak, to jeste zahtjev da konkretne mjere određuje i sprovodi nadležni organ u propisanom postupku i da te mjere ne budu arbitrarne.

U konkretnom slučaju, uvidom u spise predmeta, Ustavni sud je utvrdio da su tužioci, po osnovu Ugovora o obezbjeđenju vraćanja duga, isplatili prvotuženom (P.B.) iznos od 82.500,00 DM, dok on nije vratio isplaćeni iznos, niti je $\frac{1}{2}$ idealnog dijela stare porodične kuće prenio u svojinu tužiocima, na šta se obavezao Ugovorom. Takođe je utvrđeno da je, u vrijeme zaključenja predmetnog Ugovora, kao i predugovora o kupoprodaji iste nepokretnosti, u toku bio postupak raspravljanja zaostavštine iza smrti oca tuženih P.S., a prethodno je bio okončan postupak u predmetu P.br.130/98, u kojem je utvrđeno da je ništav testament ostavioca. Iz navedenog, dakle, proizilazi da u momentu zaključenja Ugovora, kojim je prvotuženi raspolagao zaostavštinom njihovog pok.oća, nije bila izvršena dioba nasljedstva putem određivanja idealnih djelova naslednicima, što, u konkretnom znači da prvotuženi nije bilo suvlasnik dijela porodične kuće, kojom je raspolagao.

Postojanje pravne osnove samo po sebi nije dovoljno da se zadovolji načelo zakonitosti, koje pretpostavlja i da primjenjive odredbe domaćeg prava trebaju u dovoljnoj mjeri biti dostupne, precizne i predvidljive u primjeni. To načelo nalaže sudu i da provjeri je li način na koji su domaći sudovi tumačili i primjenjivali zakonske odredbe doveo do posledica koje nijesu u skladu s principima Ustava i Konvencije. S tim u vezi, Ustavni sud primjećuje da je u osporenoj presudi Vrhovni sud izrazio stav... Tužioci su u vrijeme raspolaganja prvotuženog po navedenim ugovorima bili nosioci prava zajedničke nepodijeljene svojine na nepokretnostima koje ulaze u sastav zaostavštine iza smrti njihovog oca. Stoga je dužnost ispunjenja obaveze, u konkretnom slučaju, na oba tužena. Zakon ne zabranjuje sklapanje ugovora o prenosu nasljednog dijela između nasljednika i treće osobe koja nije sanasljednik, kao što je ovdje slučaj. Sklapanje takvih ugovora načelno je moguće i dopušteno...

Zakonom o nasljeđivanju odredbom člana 143 stav 1 propisano je da do diobe naslednici upravljaju i raspolazu nasledstvom zajednički, dok je članom 144 stav 1 istog Zakona predviđeno da svaki naslednik može prije diobe prenijeti svoj nasledni dio, potpuno ili djelimično samo na sanasljednika.

Ustavni sud, stoga, konstatuje da svaki pojedinačni akt nadležnog organa, u konkretnom postupku (sudska presuda), kojim se odlučuje o pravima i obavezama stranaka mora biti donesen u skladu sa svrhom mjerodavnog zakona koji se na taj slučaj primjenjuje. Ako donosilac pojedinačnog akta (sud) podvede utvrđeno činjenično stanje pod propis koji se na tako utvrđeno činjenično stanje ne može primijeniti, jer je pogrešno protumačio svrhu zakona (pogrešna subsumcija), radi se o povredi materijalnog prava.

Ocjena je Ustavnog suda da su, u konkretnom postupku, mjerodavne odredbe čl. 143 i 144 Zakona o nasljeđivanju i sa njima povezani krug adresata na koje se te odredbe primjenjuju. Naime, iz sadržine navedenih zakonskih odredbi proizilazi da naslednici upravljaju i raspolazu zaostavštinom u cjelini, dok se ne izvrši dioba nasledstva na zahtjev bilo kog od naslednika. Do tog trenutka, mogu se ugovarati prenosi naslednih djelova samo između sanasljednika, dok je ugovaranje prenosa naslednih djelova između naslednika i treće osobe, koja nije naslednik, (kao što je u konkretnom slučaju), u suštini nepoštovanje nasledno pravnih propisa, kojima se štiti nepodijeljena zaostavština. Stoga, na utvrđene činjenice u postupku pred Vrhovnim sudom arbitrerno su primijenjene zakonske odredbe. Saglasno navedenom, Ustavni sud ocjenjuje da je Vrhovni sud u konkretnom predmetu podnosiocu žalbe povrijedio pravo na pravično suđenje, iz čl. 32 Ustava i čl. 6 st.1 Evropske konvencije.

10. Ustavni sud nije ispitivao navode podnosioca o povredi drugih ustavnih prava na koja se ukazuje ustavnom žalbom.

Na osnovu iznijetih razloga, odlučeno je kao u izreci.

Odluka o objavljivanju ove odluke zasnovana je na odredbi člana 151 stav 2 Ustava Crne Gore i člana 51 stav 2 Zakona o Ustavnom sudu Crne Gore.

UŽ-III br. 350/14
31. mart 2016. godine
P o d g o r i c a

PREDSJEDNICA,
Desanka Lopičić, s.r.